

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy Radovana Suchánka (soudce zpravodaje) a soudců Vojtěcha Šimíčka a Jiřího Zemánka o ústavní stížnosti stěžovatele **J. B.**, zastoupeného JUDr. Marošem Matiaškem, LL.M., advokátem, sídlem Oveňecká 78/33, Praha 7 – Bubeneč, proti I. výroku usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. června 2021 č. j. 24 Cdo 1230/2021-186, I. výroku usnesení Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích ze dne 30. září 2020 č. j. 23 Co 266/2020-117 a I. a II. výroku usnesení Okresního soudu ve Svitavách ze dne 2. června 2020 č. j. 0 L 12/2020-92, za účasti **Nejvyššího soudu, Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích a Okresního soudu ve Svitavách**, jako účastníků řízení, a **Okresního státního zastupitelství ve Svitavách**, jako vedlejšího účastníka řízení, takto:

I. I. výrokiem usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. června 2021 č. j. 24 Cdo 1230/2021-186, I. výrokiem usnesení Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích ze dne 30. září 2020 č. j. 23 Co 266/2020-117 a I. a II. výrokiem usnesení Okresního soudu ve Svitavách ze dne 2. června 2020 č. j. 0 L 12/2020-92 byla porušena stěžovatelova osobní svoboda podle čl. 8 odst. 1 a 6 Listiny základních práv a svobod a jeho právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. I. výrok usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. června 2021 č. j. 24 Cdo 1230/2021-186, I. výrok usnesení Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích ze dne 30. září 2020 č. j. 23 Co 266/2020-117 a I. a II. výrok usnesení Okresního soudu ve Svitavách ze dne 2. června 2020 č. j. 0 L 12/2020-92 se ruší.

Odůvodnění:

I.

Skutkové okolnosti případu a obsah napadených rozhodnutí

1. Ústavní stížností dle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví uvedených výroků soudních rozhodnutí, a to pro jejich rozpor s čl. 3 odst. 1, čl. 4 odst. 4, čl. 7 odst. 1 a 2 a čl. 8 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), čl. 3, čl. 5 odst. 1 písm. e) a čl. 14 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“), čl. 14 odst. 1 a čl. 15 odst. 1 a 2 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením, čl. 2 odst. 1, čl. 7 a čl. 9 odst. 1 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech a čl. 1 odst. 1, čl. 2 odst. 1 a čl. 16 odst. 1 Úmluvy proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání.

2. Z ústavní stížnosti, jejích příloh a vyžádaného spisu Okresního soudu ve Svitavách (dále jen „okresní soud“) sp. zn. 0 L 12/2020 se podává, že usnesením okresního soudu ze dne 10. 1. 2020 č. j. 0 L 12/2020-10 bylo zahájeno řízení o vyslovení přípustnosti převzetí, přípustnosti omezení ve zdravotním ústavu a o dalším držení ve zdravotním ústavu umístěného stěžovatele. K převzetí stěžovatele do zdravotního ústavu (psychiatrické oddělení Nemocnice Pardubického kraje, a. s., pracoviště Svitavská nemocnice) došlo dne 9. 1. 2020 v 12:45 hodin. Usnesením téhož soudu ze dne 14. 1. 2020 č. j. 0 L 12/2020-19 bylo řízení zastaveno, neboť veškerá omezení volného pohybu stěžovatele byla ukončena dne 10. 1. 2020 v 8:00 a dne 13. 1. 2020 byl stěžovatel ze zdravotního ústavu propuštěn. Stěžovatel následně v podáních doručených soudu dne 31. 1. 2020 prohlásil, že na projednání věci trvá.

3. Napadeným usnesením okresní soud rozhodl, že k převzetí stěžovatele dne 9. 1. 2020 v 12:45 hodin do zdravotního ústavu došlo ze zákonných důvodů, které trvaly do dne 13. 1. 2020 do 17:05 hodin (I. výrok), dále že k omezení volného pohybu stěžovatele úchopem zdravotnickými pracovníky dne 9. 1. 2020 v 12:45 hodin, kurtací hrudním pásem od 9. 1. 2020 od 12:45 hodin do 10. 1. 2020 do 13:00 hodin, kurtací dolních končetin od 9. 1. 2020 od 12:45 hodin do 10. 1. 2020 do 13:00 hodin, kurtací horních končetin od 9. 1. 2020 od 12:45 hodin do 10. 1. 2020 do 13:00 hodin a aplikací psychofarmak dne 9. 1. 2020 v 12:45 hodin došlo ze zákonných důvodů (II. výrok). Zbývajícimi výroky rozhodl o náhradě nákladů řízení ustanoveného opatrovníka, státu a účastníků řízení (III. až V. výrok).

4. Z napadeného usnesení se podává, že okresní soud během nařízených jednání vyslechl stěžovatele, MUDr. Ch. (ošetřující lékařka), Z. D. (zdravotní sestra, která byla přítomna přijetí stěžovatele do zdravotního ústavu), prap. Š. a prap. K. (zasahující policisté) a K. B. (manželka stěžovatele). Dále provedl dokazování zejména přijímacími a propouštěcími zprávami zdravotního ústavu, záznamem o výjezdu Zdravotnické záchranné služby Pardubického kraje, p. o., výpisem z evidence rejstříku trestů fyzických osob, opisem z evidence přestupků, lékařskou zprávou psychiatrické ambulance MUDr. S. (k níž stěžovatel občasně dochází) a písemným vyjádřením MUDr. K. (primárka psychiatrického oddělení Nemocnice Pardubického kraje, a. s., pracoviště Svitavská nemocnice). Na základě provedeného dokazování a zejména z posledně uvedeného vyjádření MUDr. K. pak okresní soud považoval za prokázané, že kdyby byl stěžovatel bez hospitalizace a příslušné medikace propuštěn, reálně hrozilo ohrožení zdraví jak stěžovatele, tak okolí. Dle soudu existovala důvodná obava, že by se stěžovatel pod vlivem duševní poruchy (schizoafektivní porucha a porucha osobnosti) dopouštěl ohrožujícího chování, a tuto hrozbu nebylo možno odvrátit jinak. Bylo tak bez významu, že bezprostředně při přijetí nebylo ohrožující chování stěžovatele výrazně intenzivní, když vzhledem ke stanovené diagnóze bylo zřejmé, že v rámci manické fáze a probíhajících bludů je obecně chování pacienta nevyzpytatelné. Podmínky stanovené v § 38 odst. 1 písm. b) zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách), tak byly splněny. Při posuzování zákonnosti omezení volného pohybu stěžovatele vzal soud za prokázané, že stěžovatel nespolupracoval, byl agresivní, strkal do personálu, trpěl paranoidní bludnou produkcí a byl slovně neusměrnitelný. Omezení nadto trvalo pouze po dobu nezbytně nutnou, přičemž stěžovatel byl po celou dobu pod dohledem zdravotnického personálu.

5. K odvolání stěžovatele proti I. a II. výroku usnesení okresního soudu rozhodl Krajský soud v Hradci Králové – pobočka v Pardubicích (dále jen „krajský soud“) napadeným

usnesením tak, že usnesení okresního soudu v I. a II. výroku a v závislém IV. a V. výroku potvrdil (I. výrok) a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení (II. výrok). Krajský soud se ztotožnil se závěry okresního soudu, když uzavřel, že podmínkou detence není reálný fyzický útok umístěnou osobou na její okolí nebo její sebepoškození, ale postačující je již bezprostřední možnost takového útoku, která v posuzované věci vyplývala z povahy duševní poruchy stěžovatele, která není pro jeho postoj léčena. Krajský soud nemohl pominout ani v nedávné době opakovaně se vyskytující útoky duševně chorých osob na jiné jedince, které měly vážné následky. Bylo tak nutno uzavřít, že zájem na bezpečnosti jiných osob převážil nad ochranou stěžovatelovy osobní svobody.

6. Dovolání stěžovatele bylo napadeným usnesením Nejvyššího soudu odmítnuto jako nepřípustné (I. výrok) a bylo rozhodnuto, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení (II. výrok).

II. Argumentace stěžovatele

7. Stěžovatel v obsáhlé ústavní stížnosti nejprve popisuje skutkový stav a rekapituluje obsah napadených rozhodnutí i svých podání, která ve věci učinil. Soudům vytýká (jak opakovaně činil po celou dobu řízení před nimi), že se při svém rozhodování opřely víceméně pouze o jeho diagnózu a obecné poznatky s ní spojené, případně o medializované zkušenosti s lidmi, kteří trpí stejnou duševní poruchou. Zbavení osobní svobody výhradně z důvodu existence postižení je však v rozporu nejen s právy stěžovatele zaručenými Listinou, ale rovněž se standardy vyplývajícími z výše uvedených mezinárodních úmluv, na které stěžovatel obsáhle odkazuje. Dále uvádí judikaturu Evropského soudu pro lidská práva, z níž vyplývá, že důvodem pro omezení osobní svobody člověka nemá být jeho permanentní zdravotní stav, nýbrž skutečnost, že tento člověk aktuálně v důsledku tohoto svého stavu ohrožuje sebe nebo své okolí. K hospitalizaci pacienta bez jeho souhlasu lze podle § 38 odst. 1 písm. b) zákona o zdravotních službách přistoupit pouze za splnění tří podmínek: a) existence duševní poruchy či jejích známek (případně stav pod vlivem návykové látky), b) bezprostřední a závažné ohrožení sebe nebo svého okolí a c) absence jiného prostředku, jímž by bylo možné hrozbu pro pacienta nebo jeho okolí odvrátit jinak. Stěžovatel je však přesvědčen, že soudy se v jeho věci spokojily pouze s naplněním první podmínky, přičemž zbývajícími dvěma se fakticky nezabývaly. Totéž platí i při rozhodování soudů o přiměřenosti použitých omezujících prostředků (kurtace končetin atd.). Soudy upřednostnily pouze jeden zdroj důkazů, a to výpověď přijímající lékařky MUDr. Ch., přičemž z této výpovědi vzaly za prokázané i takové skutečnosti, které z žádného jiného důkazu nevyplývaly. Soudy ignorovaly nejen obecnou zásadu volného hodnocení důkazů, ale i relevantní judikaturu Ústavního soudu, především náleze ze dne 27. 2. 2018 sp. zn. II. ÚS 2545/17 (N 36/88 SbNU 499); Nejvyšší soud nadto závěry vyplývající z tohoto nálezu nesprávně vyložil.

III.

Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

8. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas k tomu oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, v němž byla vydána napadená rozhodnutí, a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je právně zastoupen v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu a ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*), neboť stěžovatel vyčerpal všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svých práv.

IV.

Vyjádření k věci

9. Ústavní soud si pro posouzení, zda v daném případě došlo k tvrzenému porušení ústavně zaručených práv, které by bylo důvodem pro vyhovění ústavní stížnosti, vyžádal od okresního soudu spis sp. zn. 0 L 12/2020 a dále vyjádření účastníků a vedlejších účastníků řízení.

10. Nejvyšší soud ve svém vyjádření pouze rekapituloval stěžovatelovy námitky uplatněné v ústavní stížnosti a uvedl, že stěžovatelovo dovolání nebylo přípustné, neboť v něm byl uplatněn jiný dovolací důvod, než který je uveden v § 241a odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších přepisů. K tomu zopakoval vybrané pasáže odůvodnění napadeného usnesení s tím, že k věci nemá více co dodat. Závěrem vyjádření navrhl, aby byla ústavní stížnost odmítnuta jako zjevně neopodstatněná.

11. Krajský soud ke stížnostní argumentaci uvedl, že ve věci dle něj nebylo nutné doplňovat dokazování znaleckým posudkem. Odkaz stěžovatele na nálezy sp. zn. II. ÚS 2545/17 není případný, neboť v dané věci bylo sporné, zda umístění v době převzetí trpěl duševní poruchou; v nynější věci však bylo postaveno najisto, že stěžovatel trpí schizoafektivní poruchou manického typu a projevy jeho chování byly v dotčené době problematické. Krajský soud si je vědom jedinečnosti základního práva umístěného člověka na osobní svobodu, přezkoumávané omezení však obstálo v provedeném testu proporcionality. Ústavní stížnost by měla být zamítnuta.

12. Okresní soud vyjmenoval důkazy, které byly v řízení provedeny a na jejichž základě bylo o věci rozhodnuto a plně odkázal na odůvodnění napadeného usnesení s tím, že má za to, že rozhodnutí, kterému předcházelo řádné a úplné dokazování, je v souladu se zákonem.

13. Okresní státní zastupitelství ve Svitavách sdělilo, že souhlasí s rozhodnutími okresního soudu i krajského soudu, když je toho názoru, že soudy se věcí podrobně zabývaly a svá rozhodnutí řádně zdůvodnily. V dané věci existovala důvodná obava, že by se stěžovatel, který zjevně jevil známky duševní poruchy, pod jejím vlivem dopouštěl ohrožujícího chování, přičemž tuto hrozbu nešlo odvrátit jinak. K rozhodnutí Nejvyššího soudu pak dodalo, že do řízení o stěžovatelově dovolání již nijak nezasahovalo, neboť bylo účastno řízení pouze do pravomocného skončení věci.

14. Obchodní společnost Nemocnice Pardubického kraje, a. s., pracoviště Svitavská nemocnice, již náleží postavení vedlejší účastnice řízení, se v poskytnuté lhůtě k ústavní stížnosti nevyjádřila, pročež se v souladu s jí poskytnutým poučením má za to, že se postavení vedlejší účastnice vzdala.

15. Obdržená vyjádření Ústavní soud nezasílal stěžovateli na vědomí a k případné replice, neboť nevnášejí do posuzované věci nové skutečnosti ani právní úvahy, které by mu byly – vzhledem k obsahu jeho podání i obsahu napadených rozhodnutí – neznámé.

V.

Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

16. Ústavní soud přezkoumal napadená rozhodnutí, resp. jejich v záhlaví označené výroky a poté, co se seznámil též s vyžádaným spisem a výše rekapitulovanými vyjádřeními, dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

17. Napadená rozhodnutí byla vydána v řízení podle § 38 odst. 1 písm. b) zákona o zdravotních službách, podle kterého lze pacienta bez souhlasu hospitalizovat, jestliže ohrožuje bezprostředně a závažným způsobem sebe nebo své okolí a jeví známky duševní poruchy nebo touto poruchou trpí nebo je pod vlivem návykové látky, pokud hrozbu pro pacienta nebo jeho okolí nelze odvrátit jinak. Stěžovatel v ústavní stížnosti nebrojí jen proti samotnému zbavení osobní svobody, nýbrž i proti údajným procesním pochybením, která provázela napadená rozhodnutí. Stěžovatel tedy fakticky namítá porušení svých procesních práv, která jsou Listinou chráněna v rámci dílčích aspektů práva na soudní ochranu, jak je zaručeno v čl. 36 až 38 Listiny.

18. Ústavní soud již dříve [srov. např. náleze ze dne 23. 3. 2015 sp. zn. I. ÚS 1974/14 (N 61/76 SbNU 825)] konstatoval, že případná závažná procesní pochybení v řízení, ve kterém došlo k rozhodnutí o detenci ve zdravotním ústavu, mohou vyústit nejen v porušení práva na soudní ochranu, ale i osobní svobody. Ústavní soud proto ústavní stížnost posuzoval jak z hlediska práva na soudní ochranu, tak z hlediska osobní svobody.

19. Osobní svoboda je jedna z nejvýznamnějších základních svobod a k použití zákonných výjimek z této svobody je nutno přistupovat pouze za přísného dodržení všech zákonných podmínek a ty vykládat restriktivně [náleze ze dne 1. 2. 2007 sp. zn. I. ÚS 563/06 (N 22/44 SbNU 267)]. Rovněž podle judikatury Evropského soudu pro lidská práva má čl. 5 Úmluvy chránící právo na osobní svobodu v demokratické společnosti vrcholný význam (rozsudek ze dne 26. 5. 2011 ve věci *Ťupa proti České republice*, stížnost č. 39822/07, § 45).

20. Podle čl. 8 odst. 1 Listiny je osobní svoboda zaručena. Podle čl. 8 odst. 6 Listiny zákon stanoví, ve kterých případech může být osoba držena v ústavní zdravotnické péči bez svého souhlasu. K poskytování zdravotních služeb a hospitalizaci bez souhlasu pacienta se rovněž vztahuje čl. 5 Úmluvy na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny (Úmluva o lidských právech a biomedicině), podle které je možné provést jakýkoliv lékařský zákrok pouze za podmínky, že k němu dotčená osoba poskytla svobodný a informovaný souhlas. Výjimku umožňuje čl. 26 Úmluvy o lidských právech a biomedicině, který připouští uplatnění omezení výkonu práv, vyplývajících mimo jiné též z čl. 5 této úmluvy, pokud tak stanoví

zákon a tyto výjimky jsou nezbytné v demokratické společnosti v zájmu bezpečnosti veřejnosti, předcházení trestné činnosti, ochrany veřejného zdraví nebo ochrany práv a svobod jiných osob.

21. Podle § 104 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, lze převzít člověka bez jeho souhlasu do zařízení poskytujícího zdravotní péči nebo ho v něm bez jeho souhlasu držet jen z důvodu stanoveného zákonem a za podmínky, že nezbytnou péči o jeho osobu nelze nahradit mírnějším a méně omezujícím opatřením.

22. Na tyto hmotněprávní podmínky, které mají vyloučit svévoli při zbavování osobní svobody, navazují záruky procesní povahy. Ty zaručují, že splnění hmotněprávních podmínek, a tedy opodstatněnost zbavení osobní svobody, bude přezkoumána předem daným procesním postupem zaručujícím práva osob, o které jde. Tyto procesní záruky včetně pravidel řízení ve věcech vyslovení přípustnosti převzetí nebo držení ve zdravotním ústavu stanoví zákon o zvláštních řízeních soudních.

23. Rovněž podle judikatury Evropského soudu pro lidská práva splnění hmotněprávních podmínek pro zbavení osobní svobody musí být podrobena pečlivé kontrole příslušných orgánů. Přezkum soudů musí být důkladný, neboť jedině tehdy lze mít za to, že procesní záruky před svévolným zbavením osobní svobody jsou skutečně účinné v praxi (viz již citovaný rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Župa proti České republice*, stížnost č. 39822/07, § 51 a 61). Nutnost provádění účinného soudního přezkumu zákonnosti přijetí a držení osob ve zdravotních ústavech vyslovil ve svých závěrečných doporučeních pro Českou republiku i Výbor pro lidská práva (Závěrečná doporučení pro Českou republiku ze dne 9. 8. 2007, č. CCPR/C/CZE/CO/2, § 14).

24. Ústavní soud konstatuje, že soudy v nynější věci požadavku na řádný přezkum převzetí stěžovatele do zdravotního ústavu nedostály.

25. Jak bylo rozvedeno výše, okresní soud v řízení vyslechl stěžovatele, jeho manželku, přijímající lékařku, zdravotní sestru, která byla převzetí stěžovatele do zdravotního ústavu přítomna, a policisty, za jejichž dohledu byl stěžovatel do zdravotního ústavu převezen zdravotnickou záchrannou službou a kteří byli přítomni jak převzetí stěžovatele do péče tohoto ústavu, tak následně i použití omezovacích prostředků vůči němu.

26. Z výpovědi přijímající lékařky tak, jak je zachycena v protokolu o jednání před okresním soudem dne 12. 5. 2020, se podává, že důvodem hospitalizace stěžovatele bylo krom jiného „jeho agresivní chování – verbální agresivita, která přecházela i do agresivity fyzické. Strkal do personálu“. Omezovací prostředky pak měly být použity rovněž z důvodu popsaného agresivního chování stěžovatele, když reálně hrozilo, že ublíží svému okolí (č. l. 52 až 53).

27. Oba policisté naproti tomu vypověděli, že stejně jako v průběhu převozu sanitkou se stěžovatel ani po příjezdu do zdravotního ústavu nechoval nijak výrazně zvláště či agresivně. Dle jejich vyjádření byla na stěžovateli později znát zhoršená nálada, když sám říkal, že tam nechce být a proč ho tam drží, dalo se mu to však vysvětlit. Policisté uvedli, že po celou dobu nebylo třeba proti stěžovateli jakkoliv zakročit, neboť z jeho strany nedošlo k fyzické agresivitě a nevzpomínají si ani na agresi verbální; rovněž si nevybavují, že by měl stěžovatel sklony k sebevraždě či sebepoškozování. Prap. Š. dále uvedl, že si nevybavuje, že by stěžovatel do někoho strčil, ale že „měl určité výpady proti

tam přítomným osobám, kdy se jakoby proti nim rozešel“ (protokol o jednání před okresním soudem dne 26. 5. 2020; výpovědi policistů zachyceny na č. l. 75 až 77).

28. Zdravotní sestra na jednání před soudem uvedla, že s ohledem na časový odstup si již na žádné podrobnosti nepamatuje, nevybavovala si ani, zda byl stěžovatel jakkoliv agresivní. Vzpomněla si pouze na to, že stěžovatel vše dělal pomalu, pomalu se svlékal atp., což všichni tak nějak respektovali (č. l. 53).

29. V nálezu sp. zn. II. ÚS 2545/17, na který poukazuje i stěžovatel, Ústavní soud vyslovil, že je-li umístěný člověk před rozhodnutím soudu o vyslovení přípustnosti převzetí do zdravotního ústavu propuštěn a je-li následně v řízení pokračováno podle § 72 zákona o zvláštních řízeních soudních na základě jeho prohlášení, že na projednání věci trvá, není již soud vázán lhůtou sedmi dní stanovenou v čl. 8 odst. 6 větě druhé Listiny a v § 77 odst. 1 zákona o zvláštních řízeních soudních, a tato skutečnost mu umožňuje provést dokazování v plném rozsahu.

30. Dle odkazovaného nálezu je při provádění dokazování nutno mít na zřeteli, že byť nejde o řízení sporné, za situace, kdy umístěný člověk iniciuje pokračování v řízení o vyslovení přípustnosti převzetí do zdravotního ústavu, neboť má za to, že pro jeho umístění nebyly splněny zákonné podmínky, je zjevné, že oba účastníci detenčního řízení, tedy umístěný i zdravotní ústav, mají opačný zájem na výsledku řízení, a to i s ohledem na případné uplatnění nároku na náhradu škody a nemajetkové újmy za případné porušení práv v průběhu detenčního řízení. Stojí-li pak na jedné straně závěry lékařů jako zaměstnanců zdravotního ústavu a tomu odporující závěry svědků (zejména policistů coby úředních osob) a stěžovatele, je namístě přistoupit k zadání znaleckého posudku (§ 70 odst. 1 zákona o zvláštních řízeních soudních). K těmto závěrům se Ústavní soud později přihlásil i v nálezu ze dne 20. 11. 2018 sp. zn. I. ÚS 2647/16 (N 187/91 SbNU 317).

31. Krajský soud ve svém vyjádření k ústavní stížnosti namítl, že potřeba přibrání znalce ve věci, které se týkal nálezu sp. zn. II. ÚS 2545/17, vyvstala předně z důvodu, že v daném případě bylo sporné, zda umístěný v době přijetí trpěl duševní poruchou či nikoliv, kdežto v nynější věci nebyla existence duševní poruchy stěžovatele nikým rozporována, a znaleckého zkoumání tak nebylo zapotřebí. Byť by bylo možno dle Ústavního soudu přijmout tezi krajského soudu, že v posuzovaném případě nebyla otázka zdravotního stavu stěžovatele – tedy otázka, k jejímuž posouzení by bylo zapotřebí odborných znalostí (srov. bod 32 nálezu sp. zn. II. ÚS 2545/17) – spornou, a bylo by tak možno souhlasit i s tím, že samotná skutečnost, že soudy nepřistoupily k zadání znaleckého posudku, by nemusela bez dalšího postačovat k vyslovení protiústavnosti jejich rozhodnutí, uvedené nezbavovalo soudy povinnosti provést ve věci dostatečné dokazování, jakož ani povinnosti provedené důkazy hodnotit v souladu s pravidly vyplývajícími ze zásady volného hodnocení důkazů podle § 132 občanského soudního řádu.

32. Se stěžovatelem je nutno souhlasit v tom, že k rozhodnutí o naplnění podmínek nedobrovolné hospitalizace podle § 38 odst. 1 písm. b) zákona o zdravotních službách zásadně nepostačuje skutečnost, že pacient trpí duševní poruchou (případně jeví známky duševní poruchy nebo je pod vlivem návykové látky), nýbrž k této skutečnosti musí přistoupit ještě další skutečnost či skutečnosti, spočívající v konkrétním chování nebo jednání pacienta, z něhož lze dovodit, že pacient bezprostředně a závažným způsobem ohrožuje sebe nebo své okolí; dále musí být prokázáno, že hrozbu pro pacienta nebo jeho

okolí nebylo možno odvrátit jinak. Z napadených rozhodnutí okresního soudu a krajského soudu však vyplývá, že rozhodujícím pro závěr o zákonnosti převzetí stěžovatele do zdravotního ústavu byla právě a především skutečnost, že stěžovatel trpí schizoafektivní poruchou manického typu a že tato porucha není léčena (soudy vyšly z písemného vyjádření MUDr. K., která v něm popsala specifika uvedené duševní poruchy, její projevy a s ní spojená rizika pro osoby trpící touto poruchou a pro jejich okolí). K chování stěžovatele v rozhodné době naopak soudy v této fázi řízení nepřihlížely, když uzavřely, že skutečnost, že jeho chování nebylo bezprostředně při přijetí zásadně výrazné, je vzhledem ke stanovené diagnóze bez významu (bod 35 odůvodnění usnesení okresního soudu; obdobně též bod 26 odůvodnění usnesení krajského soudu).

33. Posouzení chování stěžovatele mělo nicméně zásadní význam při rozhodování o zákonnosti omezení volného pohybu stěžovatele, k němuž došlo úchopem zdravotnickými pracovníky, kurtací hrudním pásem, kurtací horních a dolních končetin a podáním psychofarmak. Zde okresní soud své rozhodnutí odůvodnil především tím, že stěžovatel „nespolupracoval, byl agresivní, strkal do personálu, trpěl paranoidní bludnou produkcí, přičemž byl slovně neusměrnitelný“ (viz bod 36 odůvodnění usnesení okresního soudu). Z obsahu výše rekapitulovaných svědeckých výpovědí je přitom zřejmé, že okresní soud vzal za prokázaný skutkový stav, jenž vyplynul zejména z výpovědi MUDr. Ch., která stěžovatele přijímala, a jediná hovořila o tom, že byl jak verbálně, tak fyzicky agresivní. Soud však již nijak do svých úvah nezahrnul skutečnosti vyplývající z výpovědí ostatních osob, především policistů, kteří si jakékoliv agresivity stěžovatele nebyli vědomi, čímž výpověď přijímající lékařky značně relativizovali.

34. Za popsaného stavu, kdy proti sobě stály závěry lékařky jako zaměstnankyně Nemocnice Pardubického kraje, a. s., pracoviště Svitavská nemocnice, a závěry policistů, případně dalších svědků a stěžovatele, bylo nepochybně povinností okresního soudu zabývat se pečlivěji hodnocením obsahu jednotlivých výpovědí a pokusit se v nich obsažené rozpory odstranit nebo vyjasnit, případně svůj závěr o agresivním chování stěžovatele podložit dostatečným množstvím důkazů, které však nemůže nahradit jediná svědecká výpověď, jejíž závěry nadto zbývající v řízení učiněné výpovědi nepodporují.

35. Bezprostředně s uvedeným pak souvisí i další již naznačené pochybení okresního soudu, kterým je nedostatečné odůvodnění jeho rozhodnutí. Jak uvedeno, okresní soud se při posuzování chování stěžovatele přiklonil k závěrům přijímající lékařky, aniž se však jakkoliv vypořádal se zbývajícími důkazy, které jí předloženou verzi skutkového děje nepotvrzovaly, či s ní byly dokonce v rozporu. Okresní soud vůbec nevysvětlil, z jakého důvodu převzal *de facto* pouze tvrzení lékařky, jež byla klíčová pro jeho závěr o zákonnosti omezení volného pohybu stěžovatele, a proč naopak neuvěřil ostatním výpovědím, resp. proč výpověď lékařky považoval na rozdíl od ostatních výpovědí (zejména výpovědí policistů) za věrohodnější. Ústavní soud v odůvodnění uvedeného usnesení jakékoliv úvahy na toto téma postrádá; stejně tak je postrádá i v odůvodnění usnesení krajského soudu.

36. Ústavní soud shledal pochybení rovněž v postupu Nejvyššího soudu, který odmítl stěžovatelovo dovolání jako nepřijatelné. Nejvyšší soud mimo jiné uzavřel, že stěžovatel primárně nesouhlasí se skutkovými zjištěními obvodního soudu, z nichž následně vycházel městský soud, a že zpochybňuje hodnocení důkazů nižšími soudy, přičemž Nejvyšší soud v dovolacím řízení není oprávněn ověřovat správnost skutkových zjištění ani „přehodnocovat“ soudy provedené hodnocení důkazů. Odkaz stěžovatele na nález sp.

zn. II. ÚS 2545/17 Nejvyšší soud odmítl s tím, že nelze dospět k obecnému závěru, ve kterých případech je potřeba ke zjištění zdravotního stavu umístěného a toho, zda jeho držení ve zdravotním ústavu bylo nutné, jmenovat znalce, jelikož takové posouzení odvisí od posouzení jednotlivých okolností případu.

37. Ačkoliv je pravdou, že se stěžovatel ve své dovolací argumentaci v části, která se týkala nároků na dokazování v řízení o přípustnosti převzetí člověka do zdravotního ústavu, soustředil předně na povinnost soudů jmenovat znalce, jejím úvodem nadnesl též otázku, zda se soud může ve svém závěru spolehnout výlučně na důkazy pocházející od zdravotního ústavu, typicky v podobě výpovědí jeho pracovníků, a to i za situace, kdy tyto důkazy nenacházejí oporu v dalším provedeném dokazování. K tomu dále stěžovatel odkázal na závěry vyplývající jak z judikatury Ústavního soudu, mimo jiné i ze zmiňovaného nálezu sp. zn. II. ÚS 2545/17, tak z judikatury Evropského soudu pro lidská práva.

38. Ústavní soud ve stanovisku pléna ze dne 28. 11. 2017 sp. zn. Pl. ÚS-st. 45/16 (460/2017 Sb.) konstatoval, že § 237 občanského soudního řádu ve spojení s čl. 4 a čl. 89 odst. 2 Ústavy vyžaduje, aby jako přípustné bylo posouzeno dovolání, závisí-li napadené rozhodnutí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva vztahující se k ochraně základních práv a svobod, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené judikatury Ústavního soudu.

39. Ústavní soud zdůrazňuje, že posouzení přípustnosti dovolání, ať již má toto posouzení záviset na hodnotící úvaze soudu o naplnění předpokladů přípustnosti dovolání dle § 237 občanského soudního řádu, nebo na posouzení naplnění zákonných náležitostí dovolání podle § 241a odst. 2 občanského soudního řádu, je zásadně úkolem Nejvyššího soudu a Ústavní soud jej nemíní v této úloze nahrazovat. S ohledem na okolnosti věci a shledaná pochybení obvodního soudu i městského soudu má Ústavní soud nicméně za to, že Nejvyšší soud měl při posuzování přípustnosti stěžovatelova dovolání pečlivěji zvažovat přinejmenším to, zda soudy skutečně dostaly požadavkům vyplývajícím ze stěžovatelem odkazované judikatury Ústavního soudu (mimo jiné z nálezu sp. zn. II. ÚS 2545/17), z níž nevyplývala pouze povinnost soudů jmenovat znalce, ale především obecně povinnost provádět dokazování v plném rozsahu (srov. body 29 až 31 nálezu), což však neučinil.

40. Ústavní soud proto uzavírá, že výše popsanými pochybeními obecných soudů došlo k porušení ústavně zaručených práv stěžovatele na osobní svobodu a na soudní ochranu podle čl. 8 odst. 1 a 6 a čl. 36 odst. 1 Listiny. Ústavní stížnosti proto vyhověl a podle § 82 odst. 2 písm. a) a odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu přistoupil ke zrušení v záhlaví specifikovaných výroků rozhodnutí Nejvyššího soudu, krajského soudu a okresního soudu. Takto rozhodl mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků, neboť měl za to, že od něj nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 16. listopadu 2021

Radovan Suchánek
předseda senátu